

Good practices

Leerlingen aan het woord rond seksuele diversiteit op school

1

In het kader van het LeGoP project (www.legop.tk) ontwikkelden GALE/EduDivers een nieuwe methodiek om leerlingen op schoolniveau of regionaal aan het woord te laten over schoolveiligheid en LHBT emancipatie. De grote lijn van deze methode is om een groep leerlingen vier dagen gelegenheid te geven zich voor te bereiden, waarna het project wordt afgesloten met een conferentie waar de leerlingen hun aanbevelingen presenteren en bijstellen op basis van suggesties van docenten, ouders en experts.

De methode werd in Nederland uitgetoetst tijdens een van de internationale uitwisselingen van het LeGoP project. Naast een geselecteerde groep van 12 leerlingen van het Hyperion College in Amsterdam waren er 26 leerlingen uit Italië te gast.

1. Een voorlichtingsfilm maken

De voorbereidingsweek begint - na de kennismaking - met het bestuderen van een deel van de tekst van een scène uit de film "Uitgesproken". Deze korte film gaat over twee vrienden,

Leerlingen monteren hun voorlichtingsfilm

waarbij de ene (heteroseksuele) vriend halverwege ontdekt dat zijn beste vriend homo is. Andere vrienden zijn tegen homo's, dus de hoofdrolspeler moet beslissen of hij bevriend blijft met zijn beste vriend of dat hij meegaat in de homohaat van de *peer group*. De leerlingen krijgen de tekst van de scène waar de hoofdrolspeler er net achter is gekomen dat zijn vriend homo is, maar daar niets over zegt. De

scene heeft weinig tekst en laat daardoor veel interpretatie voor hoe je het zou filmen. Na het maken van een *story board* (overzicht van deelscènes, cameraposities en tekst) krijgen de

leerlingen camera's en filmen de scene in werkelijkheid. De diverse filmfragmenten worden bekeken en besproken. Daarna komen de regisseurs van de echte film op bezoek en bekijkt de groep de hele

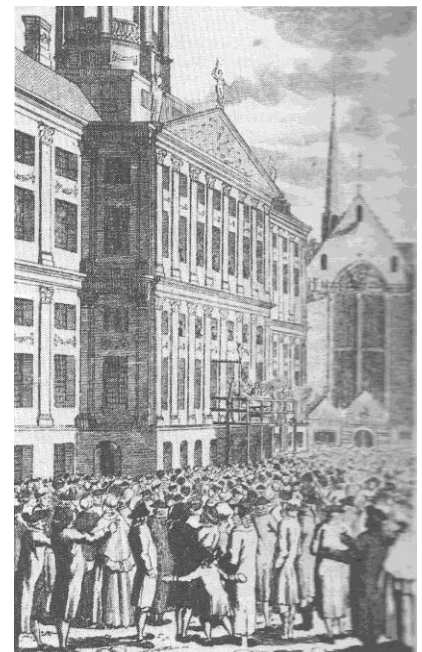

2

film. Ze gaan in gesprek over de keuzes die de regisseurs gemaakt hebben om tot een effect te komen. In "Uitgesproken" is de hoofdkeuze dat de hoofdrolspeler een heterojongen is, terwijl dit bij voorlichtingsfilms vaker een LHB of T is. De regisseurs wilden niet de zieligheid of de trots *van de LHBT* benadrukken, maar de keuzes die heterojongeren moeten maken in hun omgang met LHBT. Dit onderdeel creëert daardoor bewustzijn bij de jongeren over hoe uitsluiting werkt. Daarnaast ontstaat er onder de leerlingen discussie en kennis over hoe voorlichting werkt.

2. Een homohistorische wandeling/mensen interviewen

In een volgend onderdeel - op de derde dag - doen de leerlingen een spelwandeling door het centrum van Amsterdam, waardoor ze zowel de stad als de homogeschiedenis wat beter leren kennen. De tocht eindigt achter het Paleis op de Dam en vlakbij Boekhandel Vrolijk. De leerlingen kregen een folder waarin werd uitgelegd dat 300 jaar geleden honderden homomannen met veel bombarie ter dood zijn gebracht voor het paleis (toen stadhuis), en dat er nu vlak daarachter een homoboekhandel is. De leerlingen spraken mensen op straat aan die langskwamen, legden dit uit en interviewden hen over wat ze van de verandering vonden. Omdat 50% van de mensen in het centrum

Execution in front of Amsterdam City Hall (now Royal Palace)

ERASMUS+ KA2 - Strategic Partnerships LeGoP - Learning good practices in European countries 2014-1-IT02-KA200-004061

van Amsterdam toeristen zijn, kregen ze een variatie aan internationale meningen te horen.

3. Een GSA ontmoeten

3

Aan het eind van de derde dag ontmoeten de jongeren een aantal vertegenwoordigers van *Gay/Straight Alliances (GSA)*, groepen van LHBT en heteroleerlingen die op hun middelbare school een veilige plek willen bieden en iets aan de schoolsfeer willen doen. In de Amsterdamse situatie waren die homo- en lesbische leerlingen van GSA's uit andere steden. De GSA leerlingen vertellen trots over hoe ze hun GSA hebben opgezet en waarom dat zo belangrijk voelt voor LHBT leerlingen. Dit onderdeel maakt een grote indruk op de 38 Nederlands en Italiaanse leerlingen, waarvan niemand nog durfde toegeven dat men LHB of T was.

4. De schoolvisite/leerlingen visiteren de school

Het vierde onderdeel was een "schoolvisite" of visitatie van de school door leerlingen.

De "schoolvisite" bestaat uit 4 stappen.

1. een korte training (2 uur) voor leerlingen over seksuele diversiteit en wat werkt om een school te veranderen
2. een interactieve schoolvisite door de leerlingen (een schooldag)
3. leerlingen maken op basis van de visitatie een plan om de situatie voor LHBTI leerlingen op school te verbeteren en overleggen dat met de schoolleiding
4. al dan niet samen met docenten en de schoolleiding voeren ze het plan uit

Eventueel kan er een voor- en nameting aan toe worden gevoegd.

De kern van de methode is de schoolvisite. Dit is een dag waarbij een tiental leerlingen de situatie op school in kaart brengt. Het begint met een kennismaking en met elkaar interviewen met een door EduDivers aangeleverde vragenlijst. De leerlingen bespreken hoe het interviewen ging en waarom de vragen relevant zijn. Ze kunnen daarna de vragen eventueel veranderen. In de lunchpauze interviewen alle leerlingen 3 andere leerlingen.

Hierdoor krijgen de visiteleerlingen een indruk van de individuele meningen van medeleerlingen.

Na de lunchpauze volgen 2 lessen waarin docenten of EduDivers begeleiders seksuele diversiteit aan de orde stellen. De visiteleerlingen mogen kiezen of ze gewoon meedoen aan deze lessen, alleen observeren of mee begeleiden. De lessen bestaan uit een brainstorm over het woord "homo" en uit een stellingenspel. De brainstorm geeft inzicht in vooroordelen en houdingen, de nabespreking legt onbekende begrippen uit en corrigeert vooroordelen. Het stellingenspel geeft een beeld van in hoeverre leerlingen hun mening onderbouwen en

Brainstorm over het woord "homo"

wat er gebeurt in een groepsdiscussie over seksuele diversiteit. Uit de lessen krijgen de visiteleerlingen een indruk van de groepsmeningen van medeleerlingen en de groepsdynamiek bij discriminatie.

Uit de lessen blijkt onder meer dat groepsreacties van jongeren heel anders zijn dan de individuele reacties in interviews.

Terwijl in enquêtes ruim 40% van de leerlingen positief is over seksuele diversiteit, circa 40% onzeker en 20% negatief, blijkt in groeps gesprekken dat de negatieve invloed van de 20% de boventoon voert. Daardoor is de toonzetting op scholen negatiever dan hij zou moeten zijn.

Na de lessen evalueren de visiteleerlingen de situatie op basis van alle resultaten en ervaringen. Via een gestructureerde discussie komen ze na 1,5 uur met een aantal onderbouwde aanbevelingen om de school te verbeteren. Dan wordt de schoolleider erbij

gehaald. De dag wordt afgesloten met conclusies waarbij het commitment en de praktische suggesties voor haalbare uitvoering door de schoolleider een belangrijke rol spelen.

Uit de testen met de "schoolvisite" in 2010 en 2011 bleek dat scholen de visite als een aardig experiment en interessant leerervaring voor leerlingen zien, maar dat ze zonder verdere aandring of begeleiding er geen vervolg aan geven. Dat leidt natuurlijk tot teleurstelling van de leerlingen dat hun inbreng niet gewaardeerd wordt. Daarom experimenteert EduDivers in 2016 en 2017 met een meer uitgebreide versie van de methode, waarbij de leerlingen beter worden voorbereid door middel van een korte startworkshop seksuele diversiteit en wat werkt om een school te veranderen, en door de leerlingen na de visite nog een tijd te begeleiden om te helpen zorgen dat hun aanbevelingen wel worden doorgevoerd.

5

5. Een advies voor een LHBTI vriendelijke school

Uit de schoolvisite kwamen een aantal ideeën om de school te verbeteren. Nu is het de vraag welke maatregelen de voorkeur verdienen (je kunt niet alles tegelijk doen) en welke maatregelen en plannen uitvoerbaar zijn. Daarover discussiëren de leerlingen en ze vragen raad aan relevante personen en functionarissen in de school.

Ze maken ook een presentatie voor het volgende onderdeel: de leerlingenconferentie.

6. De leerlingenconferentie

Aan het eind van de week wordt een leerlingenconferentie georganiseerd. De basisstructuur daarvan, de catering en de PR werd georganiseerd door GALE/EduDivers, maar de conferentie zelf wordt door leerlingen begeleid en ingevuld.

Daarvoor waren een agenda en een draaiboek gemaakt:

Agenda van de conferentie

Start	Nr.	Actie	Minuten
16:00	1	Opening door voorzitter en introductie door een VIP	0:15

16:15	2	Introductie door directeur	0:15
16:30	3	Video DOEL model (korte uitleg van wat werkt om een school te verbeteren rond sociale veiligheid)	0:05
16:35	4	Leerlingenpresentatie deel 1: eigen aanbevelingen, vragen en antwoorden zaal	0:15
16:50	5	pauze	0:15
17:05	6	Ronde tafels van Leerlingen, Docenten, Ouders, LHBTI activisten, Experts (onderzoekers, trainers), Beleidstypes. De leerlingen nemen deel aan de tafels als luisteraars.	0:35
17:40	7	Plenaire presentaties van gesprekken aan ronde tafels. De leerlingen besluiten in een eigen kamer over welke suggesties ze overnemen.	0:30
18:10	8	Leerlingenpresentatie deel 2: overgenomen aanbevelingen, vragen en antwoorden zaal	0:10
18:20	9	Afsluiting door directeur	0:10
18:30	10	TOTALE TIJD	2:30

Draaiboek

Wat	Wanneer	Waar	Wie	Gedaan
Vorm 3-4 groepen: Technische groep: zorgt voor laptop, beamer, geluid, microfoon (als de school er een heeft) Gastengroep: ontvangen gasten, vragen tekenen deelnemerslijst, plaats wijzen, koffie schenken en muffins uitdelen, opnieuw drankjes in pauze Logistieke groep: zaal klaarzetten, ronde tafels klaarzetten, tafelnaambordjes maken en neerzetten, flappen op tafels voor suggesties Presentatiegroep: Bereid presentaties voor, kiest voorzitter(s) voor plenaire delen, neemt de leiding in het verzamelen van suggesties uit de ronde tafels en het leiden van het gesprek over de beslissing welke over te nemen	Voor 15:00		Alle leerlingen	
Opzetten beeldscherm, beamer, laptop, testen beeld en geluid, klaarzetten DOEL clip, controleer afstandsbediening	15:15-15:30 of daarvoor	Zaal	Technische groep	

Help de sprekers om indien nodig hun presentaties op de laptop installeren	15:30-16:00		Technische groep	
Maak bordjes om de gasten te verwelkomen en de weg te wijzen (naar de zaal, de toiletten, de ronde tafels, rookruimte) en hang ze op	Voor 15:00	Waar nodig	Gastengroep	
Zorg voor een ontvangsttafel waar men de gasten kan ontvangen en waar zij de deelnemerslijst kunnen tekenen, laat de gasten tekenen, geef gasten plakpuntjes als ze niet gefotografeerd willen worden	Opzetten 15:15-15:30	Ingang	Gastengroep tekenen 15:30-16:00/30	
Bereid de faciliteiten voor de sprekers voor: microfoon, glaasje water, ruimte om aantekeningen op te leggen, afstand bediening beamer/laptop	Voor 15:30	Zaal	Logistieke groep	
Zet de ronde tafels klaar; bordje met de naam van de ronde tafel erop, twee flappen op elke tafel, twee viltstiften op elke tafel, een flip over op het podium	?	Zaal of klaslokalen	Logistieke groep	
Ontvang de gasten en laat ze zien hoe zij in de zaal komen, geef ze koffie en een muffin en begeleidt ze zo nodig naar toegewezen plaatsen, geef iedereen een programma	15:30-16:00/30	Ingang of zaal	Gastengroep	
Koffie schenken en muffins uitdelen	15:30-16:00/30	Ingang of zaal	Gastengroep	
Foto's maken (geen foto's van mensen met een plakpuntje), zet een mooie foto's op een Facebook pagina of Twitter	15:00-20:00	Zijkant, voorkant, achterkant zaal	Gastengroep	
Ophalen van gebruikte koffiekopjes en andere vuilnis	16:30-18:30	Zaal	Logistieke groep	
Eerste presentatie van de aanbevelingen	16:45-17:00	Zaal	Presentatie groep	

Pauze: begeleiden van de gasten naar hun ronde tafels	17:00-17:15	Zaal	Gastengroep	
Noteer op flappen de suggesties die komen in elke ronde tafel: 1. Leerlingen 2. Docenten 3. Ouders 4. LHBTI activisten 5. Experts (onderzoekers, trainers) 6. Beleidstypes (De ene flap is om mee te nemen naar de leerlingenkamer, de andere flap is om de aanbevelingen plenair te presenteren)	17:15-17:50	Ronde tafels	Presentatie groep	
Overleg in de leerlingenkamer en op basis van de flappen met suggesties bespreken welke suggesties worden overgenomen	17:50-18:20	Lokaal voor leerlingen overleg	Alle leerlingen Evt. begeleiding door volwassene	
Plenaire presentatie van de suggesties in de ronde tafels	17:50-18:20	Zaal	Begeleid door voorzitter	
Tweede leerlingenpresentatie over welke suggesties worden overgenomen	18:20-18:30		Presentatie groep	
Gasten begeleiden naar de plaats waar het afsluitende drankje wordt gedronken	18:30-19:30		Gastengroep	
Alle tafels en stoelen op hun oorspronkelijke plaats terugzetten	19:30-20:00		Logistieke groep	
Alle bordjes weghalen	19:30-20:00		Gastengroep	
Vuilnis opruimen	19:30-20:00		Logistieke groep en Gastengroep	
Demonteren en opruimen van de technische apparatuur	19:30-20:00		Technische groep	

"Maak een soort GSA voor iedereen en over het thema mensenrechten" was het hoofdadvis van de leerlingen. In totaal kwamen de leerlingen kwamen met 4 aanbevelingen:

1. ANTI-DISCRIMINATIE ALLIANTIES: De leerlingen waren erg onder de indruk van hun gesprek met lesbische en homoleerlingen van enkele Gay/Straight Alliances. Na discussie daarover besloten ze dat elke school een alliantie zou moeten hebben, maar dat het beter zou zijn als die zich zou richten op het bestrijden van discriminatie in het algemeen.

2. INTEGREREN: Iedereen moet voorlichting krijgen over seksuele diversiteit, want het is relevant voor iedereen. Het mogen geen extra of aparte lessen zijn, want dat benadrukt dat het "anders" is, wat je juist wilt tegengaan. De lessen moeten niet steeds hetzelfde herhalen maar iedere keer anders zijn. LHBTI voorlichters uitnodigen is een plus.

3. SAMENWERKEN: De leerlingen moeten samenwerken met de leerkrachten om de inhoud van de lessen te bepalen. Leerkrachten moeten ook persoonlijk aanspreekpunt zijn voor leerlingen; onderwijs gaat niet alleen over feitjes leren maar over persoonlijk ontwikkeling. Daarom moeten leerkrachten open zijn en kunnen praten over gevoelige thema's.

4. OMGANGSVORMEN: De leerlingen vinden dat elke school duidelijke schoolregels over omgangsvormen zou moeten hebben, en dat de leerlingen elk jaar betrokken moeten worden bij het opstellen van die regels.

Leerlingen presenteren het advies aan de conferentie

Nadat de leerlingen zich hadden teruggetrokken en de suggesties hadden besproken, kwamen zij met nog 6 andere aanbevelingen:

5. DIVERSITEIT: De term "seksuele diversiteit" is beter dan "LHBTI". Het steeds maar blijven etiketteren van mensen werkt alleen maar stereotyperend en daardoor stigmatiserend.

Bovendien moeten ook heterojongeren worden geëmancipeerd.

6. TRAINING van leerkrachten is belangrijk. Anders kunnen ze geen goede lessen geven over seksuele diversiteit.

7. HOTLINE: Scholen zouden een anonieme mail of telefonische hotline moeten instellen. Op die manier zouden leerlingen vragen kunnen stellen en hulp kunnen vragen aan andere leerlingen of aan docenten.

8. MENTOR: De leerlingen willen graag één mentor die ze hun hele schoolloopbaan kunnen aanspreken. De docenten vinden dat moeilijk werkbaar en ze vinden dat leerlingen moeten leren om begeleiding van verschillende mensen te krijgen, maar de leerlingen vinden dat niet opwegen tegen de nadelen van een elk jaar wisselende mentor, daar kun je moeilijker een relatie mee opbouwen.

9. INTERACTIEF: De leerlingen vinden dat de lessen meer interactief moeten zijn, zodat ze meer betrokken worden bij de kennis, maar vooral dat ze dan de vaardigheden beter kunnen verwerken.

10. LEERLIJN: De leerlingen vinden dat scholen hun programma beter kunnen opbouwen. In plaats van modules en vakken met losse lessen, moeten het leerplan vanaf de eerste les in de brugklas tot de laatste examen les een duidelijke en samenhangende opbouw hebben. Zeker als het gaat om diversiteit.

"Voice OUT"

11

In de periode 2011-2013 is in een internationaal project de methode "Voice OUT" ontwikkeld, waarin leerlingen via reguliere lessen betrokken worden bij schoolveiligheid, mensenrechten en LHBT emancipatie. Voice OUT is een lessenserie die gaat over respect, identiteit, mensenrechten en LHBT emancipatie. De Voice OUT "toolkit" bestaat uit een enorme serie oefeningen en een handreiking over hoe dit te gebruiken als lessenserie. De samenstelling van de lessen is afhankelijk van het niveau van de leerlingen (vmbo b of t, havo, vwo) en de hoeveelheid lessen die de school eraan wil besteden (tussen 6 en 15 lessen zijn mogelijk).

De rode lijn van de lessenserie is dat er aan het eind een minicampagne over mensenrechten zal worden gemaakt door de leerlingen. De campagne moet voldoen aan twee eisen (1) LHBT moet erin voorkomen (anders raakt dit thema bijna standaard buiten beeld) en (2) de campagne moet minimaal bestaan uit een gefilmde commercial van circa 3 minuten.

De lessen beginnen doorgaans met aandacht voor basishouding en gedrag rond respect en het besef dat iedereen een andere identiteit heeft en daarvoor respect wil. Als alle leerlingen het eens zijn over welke basishouding en gedrag gewenst zijn, gaat de lessenserie door over solidariteit en mensenrechten. In dit deel verkennen de leerlingen hoe zij hun wensen voor een veilige wereld, school en klas zouden vertalen in aanbevelingen of eisen die passen binnen het kader van de internationale mensenrechten.

In het derde deel van de lessenserie formuleren de leerlingen een campagneboodschap en een slogan, maken een campagneplan en werken ze uit naar concrete producten en acties, zoals de commercial. Om de commercial te maken, maken ze een slogan met een bijpassend verhaal, een *story board*, ze verdelen taken (regie, filmen, acteren, produceren) en ze filmen en monteren de commercial.

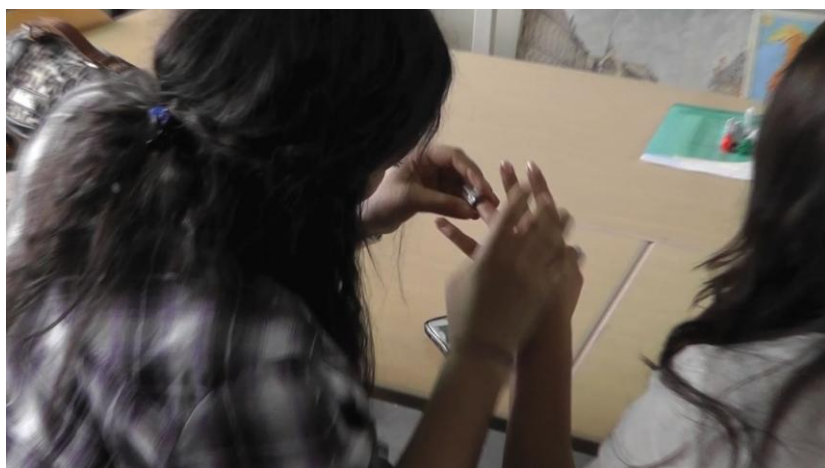
Het laatste deel van de lessenserie is de uitvoering van de campagne. Als er alleen een commercial gemaakt is, gaan de leerlingen de andere klassen rond en laten het filmpje zien. Ze vertellen waarom ze het gemaakt hebben en beantwoorden vragen. Daarna stemmen de

klassen welk van de commercials ze het beste gefilmd vonden en welke ze de beste boodschap vonden hebben. Daarover wordt een verkiezing georganiseerd.

Tijdens de experimentele fase van dit project in Nederland waren 4 scholen betrokken: een "zwarte" vmbo, een media college, een havo/vwo en een gymnasium. "Voice OUT" bleek in alle gevallen een flexibele en veel opleverende methode, dus op alle schooltypen bruikbaar. De verschillende typen leerlingen leidden wel tot uiteenlopende campagnes.

De commercials van het media college en het gymnasium (met eigen TV studio's) waren technisch van hoge kwaliteit en met name op het gymnasium waren de boodschappen goed doordacht. De leerlingen op deze scholen doorliepen de voorbereidende lessen zonder problemen omdat ze relatief tolerant waren. Op de vmbo school was de beginsituatie zorgwekkend. Er waren al zichtbare spanningen tussen diverse culturele groepen (zoals Creolen en Moslims, en tussen strenge en niet zo strenge Moslim leerlingen), maar homoseksualiteit was helemaal onbespreekbaar. Volgens een groepje jongens "verdient iedereen respect, maar homo's niet, want dat zijn geen mensen". De voorbereiding verliep deels met horten en stoten. Een leerling daagde een homoseksuele begeleider uit door tijdens werk in een subgroep zijn gulp open te doen en te zeggen: "daar heeft u wel zin in hè meester?" Deze leerling moest worden verwijderd.

Uiteindelijk kwamen twee subgroepen, een met uitsluitend meisjes en een met uitsluitend jongens toch met eigen commercials. De meisjes plaatsten homofobie in het breder kader van spanningen tussen (sub)culturele groepen. Ze

Fragment uit: "Iedereen is gelijk"

lieten situaties zien van Moslimmeisjes die wel of niet make-up gebruiken, van een vriendschap tussen een Moslimmeisjes en een Creools meisjes van het geven van een ring van een meisje aan een ander meisje. dat kan allemaal, was hun conclusie. Hun slogan was: "Iedereen mag zichzelf zijn en iedereen is gelijk". De jongens maakten een veel rauwere film

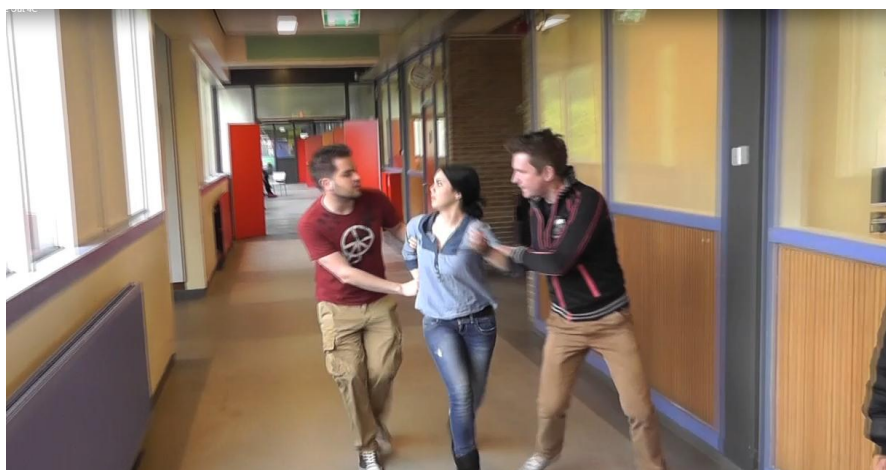
met weinig tekst. Het is een variatie op de legercommercial "Geschikt/Ongeschikt". De commercial opent met de statement: "Homo's zijn mensen: ja | nee". "Ja" verdwijnt zodat er staat: "Homo's zijn mensen: nee". Daarna verschijnt de tekst: "Amsterdam 2012: homoseksualiteit is verboden". Er volgt een scène waarbij twee homo's en een lesbisch meisje op school worden opgepakt en opgesloten in een lokaal. Dan verschijnt een tekst "Dit pikken we niet!". De drie worden bevrijd en de pay-off is "Homo's zijn mensen: ja | nee". "Ne" verdwijnt zodat er staat: "Homo's zijn mensen: ja".

Startbeeld van
"Homo's zijn
mensen ja/nee"

Tijdens de pilotfase zijn er aan het eind van het project ook nog landelijke verkiezingen gehouden, waarbij een jury van landelijke deskundigen een prijs uitreikte voor de beste Voice OUT campagne. De winnaar was het UniC College in Utrecht.

Fragment uit: "Homo's zijn
mensen ja/nee", lesbienne wordt
opgepakt op school

Hun video was niet van de hoogste kwaliteit of het meest overtuigend, maar het was de enige school waar de groep (GSA) leerlingen niet alleen een video had gemaakt, maar ook alle docenten ertoe had aangezet om tijdens hun lessen iets aan seksuele diversiteit te doen. Met deze wedstrijdformule is het Voice OUT project ook heel geschikt om herhaald te worden op regionaal of stedelijk niveau.

14

Dankmeijer, Peter (2016), *Leerlingen aan het woord over seksuele diversiteit op school*. Amsterdam, GALE/EduDivers

GALE
THE GLOBAL ALLIANCE
FOR LGBT EDUCATION

eduDivers
kenniscentrum
voor onderwijs en
seksuele diversiteit

This document reflects only the authors' view and the National Agency and the Commission are not responsible for any use that may be made of the information it contains.